

ACC. N:R. 3186

Landskap: *Skåne län*Upptecknat av: *O. J. Pettersson*Härad: *Lönnby*Adress: *Sillhövda Halmby*Socken: *Karlslunda*Berättat av: *Pänt Lönner*Uppteckningsår: *1931*Född år *1849* i *Karlslunda*LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

MINRE TILLFÖRLITLIGT

Död och
begravning.
Versel.

Uppteckningen rör sig om döden och begravningen.
Dödens inträdande och dess innebörd, hade våra föräldrar
många märken och tecken på under hela det sista året
man levde, man följde noga varandras levnadssätt och
belöende allt gänt för att komma utifrån tiden och
döden, och vilken själen som först genom döden skulle
gå bort från förmögenheten, det upptäckte man genom
s. k. varsel eller förbud, om en själen av förmögenhets-
lemmarna var ute och man iakttog något gud uti
färstugan, eller det hände i lären eller läsett, då var
det förbud för den själen att han inom kort skulle
gå intaga sjukängen, och denna sjukdom skulle med-
föra döden ty döden hade då redan gjort sitt inträde.

Skriv endast på denna sida!

uti stugan där går man hörde dät knäppa uti dörr eller
läs, man var då sähar på att dän pänanen skulle genom
döden bliva besträckt under närmaste tiden, och under
alla förhållanden inom ärets slut, man var tom så
sähar på dens bortgång så att man uti all tysthet börja
de med att laga i ordning hans liksvep, så att man
hade klar och pändig till dän dag då döden gjorde sitt
inlägg, våra föräldrar var alltid beredda till att taga
emot dödsbudet, därför att deras varsel hade jävi-
satt dät på förhand, så man hade i hse några sorge-
dagar att gå till mötes, ty man var bered på dän
bortgång och påtyachtigen var sorgen redan överstör-
bradd för de efterlevande, förmlige medlemmar, ty
alla i huset viste på förhand att dät skulle och
måste gå på dät sättet, de en högre makt hade ge-
nom varsel förkunnat däm dät, för än dät hände
och pänanen i fråga ännu var frisk och vid god vigör,

3186

2

ANDRE TILFÖRLITLIGT

ett annat tichen då ogglan far fram till husen och lät höra
sitt hemiska lät i uttryck. blå vitt, då man genast på det
klara med att någon uti färmelen skulle lemna dätta yord-
ska, var ogglan myskett närgången och satte sig på
stugestaket och lät höra sitt lula lät med en där
vissling beakhefter, då väntade ogglan liksom från där
slugan under närmesta tiden, men vid ogglans var-
sel hade man icke bestämma vilken uti färmelen
som daden kom att skärda, om det inträffade någon
yngre eller äldre lät hade man icke bestämma, utan
att ogglan visade andra tichen ifrån sig, om han uti
flykten skrapade mot väggen med en vinge, då
var det ett barn eller en yngre påssan som skulle
ryskas bort, satte ogglan sig på smorstenspipan och
lät höra sitt hemiska lät, då var det husande eller
husmodar som skulle bort från sin tillvaro här
här på yorden och inträda uti den eviga tärtnaden, —

3186

3

MINDRE TILFÖRLITLIGT

3186

4

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

ett annatt varse för en pãrsans død fãreföll sig ygenom
att handarna työt någott ovanligt inom en by eller
gård. dätta varsel innefattade hela byn och icke för
någon bestäm förmely, vid ett sådant varsel hade
man myckelt hurudbray med att få hlart för sig
vilken pãrsan inom samhället som först skulle
lemna dätta yordisha livett, att dät var någons tur
till att dē hlart under närmaste tiden dät var man
på dät hlara med män vinn dät fram att drabba
dät var ovist, män fans dät någon gammal och pãrstån
sig man eller kvinna inom byn så mande dam räk-
na ut dät i spisen på de glädande hilen då de bãyga
fãlora sitt shen och bãygade svattna, villhen pãr-
mely som skulle drabba av soor, de mande och så säga
om dät var ett barn, en yngre, eller äldre pãrsan som
skulle inom närmaste tiden lemna dätta värden
dät visade hilen i vitt, blånkt, eller svart flugar från dän fãrhåbraglöden

3186

5

dän eller de sputträttare som hade lihuvagn fisch alltiid för
bud och varsel för nägon människas död inom församlin-
gen, en sådan pörsan som slutade lihu till myrkegården
viste bestämt vilken söndag han skulle ut med sin lihu-
vagn, dän som var ägare till en sådan gick ut varje
fredagsnatt på sin förtugetrapp mellan kl. tolv och ett
för att höra om någon var och rullade på lihuvagnen
för att se till om dän var i ordning, hordes dätta
varsel då viste han att han skulle sputsa lihu andra
påföljande påföljande söndag, män vöm dät inträffa-
de för som skulle bö inom församlingen dät kunde han
icke bestämma, om myskett folk samlades utanför
myrkegårdarna där man plögade ställa lihen så bebi-
klade dät att dät skulle bli begravning påföljande
söndag, om många sputsar kom uti sällskap till eller
från myrman var dätta ett stort tecken på att dät var
begravning att vänta från dät hållet nästa söndag.

MINDRE TILFÖRLITLIGT

Landskap: *Skåne län*Härad: *Säromåre*Socken: *Örnslunda*Uppteckningsår: *1931*Upptecknat av: *H. C. Pettersson*Adress: *Silhöjda Holmbyä*Berättat av: *Rant Larsson*Född år *1859* i *Örnslunda*LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Uppteckningen rör sig om särskilda tichen före sjukdomen samt på sjukbädden då döden skulle göra sitt intrång. Under våra förfäders tid hade man mycket och mygghett att iakttaga om människorna lär att utöva om sjukdom eller död var uti anläggande.

Då försen som började få mycket extra bekymmer om arbete och förmely och hade stora bräddor med att driva fram arbete och på alla möjliga sätt ställa sin förmely eller sina anköriga uti goda ekonomiska omständigheter och var mycket värdess uti alla sina företag samt var mycket ekonomisk och snål, då man observerade sådant hos en försen vare sig man, kvinna, eller yngling, så var han dödsdäm.

MINRE TILLFÖRLITLIGT

då hade man icke långt igån, då var man säker på
att nyckelhamnen stod redan på lärrträskellen och väntade
på honom, och dären skulle så snart följa nyckelhamnen uti
spären, och vanligt vis gick dät som de trodde, ty våra
lärfäder hade så stark tro på vad de hade uti sina
tankar, så att de genomförde allt vad de tänkte på
både ont och godt blott endast med sin tro, och dätta
mislyckade sålthamt eller knappast alldrig, och dätta
varde som man fick ännu fastare tro på sådana tischen
dät man här nämner att dätta tishnett följde tidarna
ännu i dag, och är icke alls ovanligt att få höra di or-
den, dän pärmanen har nog icke långt igån efter som
han har så brättam och vill hava allt så i ordning för
än han slutar sina och går ifrån dät, och ännu finner
dät gammalt betydligt hvar bland de gamla som ännu
leva hvar, ty de bestämmer bät med fast bekräftelse
att dät har varit och är så fortfarande, då man frågar ut av däm, -

Landskap: Upptecknat av: *Samma tecknare*
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av: *Samma berättare*
 Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör sig om tichen på dödsbånden.
 Dät förita teckneth den syube visade att dörten förestod,
 var att han eller hon ville ämna sängplats. då man fick
 höra att dän syube påkryade dät då viste man hur
 dät var att döden nalkades. bärja sedan dän syube
 till att plöja och nupa uti sina sänghläddar då var dät
 ytterligare en bekräftelse på sin bortgång. då sades
 dät att han tillredde sin likbehläddradd. dät tredje
 teckneth visade sig från dän syube att hans tid var
 snart slut på så sätt att han följde efter med ögon-
 nen vad hans närmast hade för sig var de lifan
 uti hans närhet. då sade man att dän syube skulle
 med ögonen omtala för de sina att döden nalkades honom. —

3186

9

inbegärde dän syke att få enammeth ram. då var he-
la saken fullt att nu var dät på dät sista, och nu ville
han redan själv söka till att få komma uti sin län-
kammare. Och på se var han skulle få vila de sista
dagarna han skulle befinna sig i van jord. då dän syke
hade begärt annatt ram och man hade flöttat honom då
var man fullkomligt säker på att dagarna vore snart
räknade, och man hade lärja att styra till med dät
mest nödvändiga husbestyrrelse som skulle göras före
begravningen, samt att skapa reda på en dödsbarn
som nu skulle övertaga dän sykes vård, dät skulle
vara en sådan gammal anförtrodd man eller kvinna
som hade god öfverhet om människans bortgång och
hade tala och läsa för dän syke som låg på
sin sjukbädd och förtröa honom med tröstande
läsning ur sådana böcker som möjligt kunde
fylla honom i smär till dän sykes tillfredställelse. —

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

Landskap: Upptecknat av: *Samma upptecknare*

Härad: Adress:

Socken: Berättat av: *Samma berättare*Uppteckningsår: Född år i *sam färegäende*

10

Uppteckningen rör sig om dän dände och dän väktare,
 då dän syke väktare sig att dät malades mot plu-
 tet tillfrågades dän syke av väktaren om den syke än-
 skade sin lyälsare, anskade, han han, dät så anskaf-
 fades en sådan som infan sig och meddelade dän sy-
 ke syndarnas förlätnelse och gav den syke salighetsmed-
 len och försäkrade om ett lyckligt slut, efter dät att
 dän syke hade för prästen avläst sin fallitändiga
 syndbekännelse som var ganska graverande vid en
 del sykebesök som ingick ganska grova och fördolda
 berätt uti bekännelsen vilka prästen måste tåga för
 andra försäkras, men prästen hade makt till att för-
 låta allt och försäkra dän dände om en evig salighet.

MINRE TILLFÖRLITLIGT

3186

11

då nu präster hade lemnat dän syke med orden, guds
frid vare med, give dig sin eviga salighet, trädde åter vär-
daren in, ty warken världaren eller någon annan av försam-
lingens medlemmar fick vara närvarande vid prästens
besök hos dän syke, ty ingen mer än prästen fick hänsa
på den sykes syndabekännelse, då nu världaren hade
åter intagit sin plats vid dän döendes bädd, kallades
husets medlemmar in till dän döende för sitta gingar, för
att taga ett sista avsked från och med honom, som skede
med en upprörande tacksägelse och en ämrig tårerflod
med hyärliga lyshänsmeningar för dän döende till dät
färdvade handett dän andra sidan graven där man
åter en gång skulle förenas och träffa de sina, därefter
fick alla avtåna sig för att lemna den döende med sin
vårdare som iacht tog stor tyrtnad och endast med sin
hande röst tilltalade dän döende, och ingen annan
person fick beträda rummet där den syke låg, förän andan flytt bort,

LINDRE TILFÖRLITLIGT

Landskap: Upptecknat av: *samma upptecknare,*

Härad: Adress:

Socken: Berättat av: *samma berättare som*

Uppteckningsår: Född år i *Färegående*

Uppteckningen rör *sig om dödschansen* hos en uppenbart grov syndare som icke ville antita pošten eller bekänna sina brott. Vid en sådan synbädd fick man icke antita de vanliga ut-
 vaktare som trodde på gud och dät eviga livet, en sådan han icke till en sådan människas synbäddar, dät måste vara en sådan präst som nästan hade järnnävar, och icke bävade för de synar som kom att visa sig vid en sådan prästs dödsbädd, man kunde få se hur dän döende matarbetade med alla sina krafter för att hålla dän ande anden på avstånd, som hade infannett sig för att hämta dän syns själ, för än döden hännett ända hans liv, en sådan präst som framligen brottades med satan på sin dödsbädd och utstött hemliga tytt och edar under dödsrykningarna.

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

man kunde t. o. m. på se gäverolen visa sig undan de mäkt
farsväxande synar framför dän döendes synbädd under
dät sista dygnet han levde. dät var upprörande synar som
visade sig, och som han dän kraftige världaren att klara uti
knävecken, var dät en rik man som på dätta sätt blev an-
satt av den onde anden grep dän synen efter sin plänbohm
som han hade till hand under huvudhadden, lika som
han skulle vilja betala dän anfallande onde anden för
att undgå dät slöfft som väntade honom efter döden
en sådan döende brannade och röt som en upplettad
och rasande byörn under sina dödsrykningar, så dät
var naiva och farsväxande timmar den vakande
världaren fick genomgå och vara vittne till vid en
sådan persons bortgång, och ex. hällar ville en sådan
person höra talas om någatt gudh ord eller prästen, dät
var endast att pläga honom med ex. hällar vill han
taga avskedd för sista gången från de sina närmaste.

3186

13

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

se sid. 13B-D.

16. Känner Ni till något sätt att hjälpa en människa att dö,
när hon hade en svår dodeskamp ?

13 B.

Ja efter våra förfäders sägner fanns det några sätt
som skulle underlätta döds Kampen för en del personer,
då först man gjorde försök med att ändra bällden
med andra föremål, och uti huvudsak att lägga
en brädda under hans eller hennes huvud, av tapp
förfäders underlättade icke det döds Kampen, hoggde
man huvudet av en topp och uti samma ögonblick
anropade döds Kampen upplösning, och då dände
slutade långt och stilla, för en luppenbart givig
och emanerisk man eller kvinna äroar man ofta
att de hade svårt vid att lämna denna världen
därför att de hade sina tankar fästade vid sin
förmögenhet och särskilt pengarna, då man såg
att en sådan person kämpade hårt mot döden, tog
man genast fram planboken och lade på hans bröst

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

Landskap: Upptecknat av:
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av: *Hugo Wahlberg*
 Uppteckningsår: Född år i

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

130.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNE-
ARKIV

Uppteckningen rör sig om döden,
 och med dät samma fick dän döende se och slät sina
 ögon och insamlade, dänna planbarn måste följa
 dän döde i graven, så framt han skulle få se uti
 sitt vilorom, och man skulle undgå obehag av dän
 bortgångne, för en uppenbart stor brattling före-
 ham sådan dödsångest mycket hård och långvarig
 wän wiste man reda på hans största wänner och
 dän den döende hade tillfogatt swära bratt i län-
 dom, angående påsantligt eller på ägodelar, kallade
 man dänna påsantar till dödsbädden för att förläta
 honom sina bratt, så fick dän döende ymest se
 och kunde långt insamla uti dödens armar.

Skriv endast på denna sida!

Jag tror mig har berättat om en sådan
 dödsångest, hur man icke fick se uti graven
 för än hans wänner och prästen hade
 varit vid hans dödsbädd, uppenbarligen mellan
 medan han ännu levde.

Landskap: Upptecknat av: *samma upptecknare*
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av: *samma berättare som*
 Uppteckningsår: Född år i *föregående*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3186

14

MINRE TILLFÖRLITLIGT

Uppteckningen rör *sig om döden och tvagningen.*
döden har aldrig lemnat något synligt efter sig
men de världare som vakat över en döende och stått
lutad mot honom då han utstött sista andetagett
säger sig har observerat en något mattelil inga
sakta glida utur dän döendes mun. Det är
allt vad man kan upptäcka. Detta skall vara
dän odärliga andan som övergiva dän dödliga
jordlekyddan och far ut i det fria för att ge
dän tvagnis till hadissrikhet och där fåvaras
till dammens lag då kropp och ande smola
åter fåvaras för att ingå uti den evige saligheten
eller också uti det eviga penarommet hälsat.

3186
15

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

Våra förfäder hade skilda uppfattningar öfver döden och andens
vistelseort efter dät dän hade lemnat den jordiska
hyskan, en del trodde sig ha blott för sig att anden
sväfvade uti rymden till dommedag, Lätta kallade man
hadesrikhet, andra trodde att dän odödliga anden for
till förädammelsen, eller och till hemmellen ogenbärlig-
gen efter att anden lemnat kroppen, andra åter igen
gjorde gällande att sådant existerade icke all, ty vad
som var dött en gång dät var si ordett och selionen
var endast till för all hålla människorna i skack
och under laglig ordning, och att en del människor
uppförde sig oroligt och bävande vid dödens intrång
dät var en inkärl och med stor rädsla, att man
säg sijnar såsom anda andar dät berodde helt änkelt
på den soppet och yppel som den döende är bepfäst
med vid döden, och detta senare är min uppfattning
säger vår berättare bant larsen i marklund, och fortätter, —

Landskap: Upptecknat av: *Samma upptecknare*

Härad: Adress:

Socken: Berättat av: *Samma berättare som*Uppteckningsår: Född år i *föregående*

16

Uppteckningen rör *dät* var likhet som skulle tvättas, och även rakas, ifall om *dät* var en manspärsan och även naglarna skulle klippas av på både tårna och fingrarna så man kom lite snygg till vår häse på den dagen om om *dät* skall vara så som folk talar vilhett är avist, män i varje fall tillkom *dätta* arbete med *dän* döde *dän* pärsan som hade värdatt och rakatt ut *dän* döde, *dät* första man gjorde var att förvisa sig om att han verkligen var död, vilhett man förvisade sig med en spegels tillgång som man lade för mannen några minuter, samt hilla *dän* döde under fötterna samtidigt, sytes *dät* ey något på glasett då var han död, var han ey död visade sig en ånga på glasett.

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

var dät så fick man vidtaga de gångbara upplivnings-
försåken. att strila kallt vatten öfver honom då sträckt
han ydast på sig. så var dät till att lägga honom fram
för brasan vid spisen uti samma täcken samt gnå och
botta honom fram och åter så efter ett dockligt arbete
med honom bärjade han att röra på sig efter en stund
mån dätta försåken icke ofta att någon var skedd
efter undersökningen var dät till att ta ihåll med att
taga av de kläder han hade på sig vid dödpallett, och
därefter till att tvätta hela dän döda kroppen samt
raka honom om dät var en mark uti dän ildern.
så tog man på honom sin linshorta, och därefter
blepte man naglarna på händer och fötter samt
satte på lilla stampor, allt dätta måste göras uti
snabbt medan dän döde ännu var mjuk uti
ledarna. så fick dän döde ligga uti samma säng
unde tre dygn så vida han låg uti ensamt rum då han dog.

ANDRE TILFÖRLITLIGT

annars bar man ut den döde, uti något tillfälle. Ställe
när dät måste man meddela honom om medan han
eller hon befan sig uti livet för att den döde icke på
ett allas annatt sätt skulle visa ovilja här emot och spö
ha med sina efterlevande, efter tredje dagen skulle
man bläda liket och lägga dät uti histan dätta arbete
skulle utföras av samma person som vanligt äro dän
bestyringne, med tillförlit av dän som gjort likhistan
ty dän snickaren måste se om dän passade fullständigt
så att han icke fick några efterhängor från dän döde
histan bäddades väl med dän hyvelspan som blivit
efter tillverkningen av likhistan, även haddan
måste vara stoppad med samma material, snickaren
måste noga tillse att dän döda kroppen icke lig
emot någontans, utan att dät var god plats så
väl på bredd som längd, annars riskerade snicka
ren att råka illa ut för dän döde och bli förföljd av honom.

MINORE TILLFÖRLITLIGT

se sis. 18 B, C.

17. På vad sätt hämnades den döde på snickaren, om kistan icke
passade?

Snickaren själv led idelrörelse och någon
skada därav ty han hade icke gjort dät med vilja i så
fall att kistan blämdes någon stans, men dät var
hans värktyg som var uti jämn värksamhet un-
der nåttarna med boltande och skruvande såsom
när han själv var uti värksamhet med att arbeta
på limhjul uti sin verkstad, ingenting tog skada
av dät, men dät var obekvämt att hålla på dät
under en viss tid på nåttarna under en lång tid
framåt. Petter abrahamson Lövsåla, Gullabo socken
var en örkesman för limhjul för en stor omkrets
under sin tid han avled för ett 60 tal år sedan. han
gjorde en limhjul till avlidne P. Olsson Frachult denne
olsson var starbände och hyggvård, eller som man
sade på den tiden "hyggstöt" dät var en myckit
starvård och därtill fet och flodig. han hade fått för

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av: *Gven Anböring för några år sedan*

Uppteckningsår: Född år i

18 C.

Uppteckningen rör *träng lindhista, och han lät höra av sig hos Abrahamson uti hans lindhistsvärdstad på nättarna efter dät han var begravnen, män si då vart tetter abram arya i gich ut i sin värdsta som va i samma hus han bood i sa i frå, te han, att om hista bläänd nän stans så va då int mä vilja grott, för si ga ha tays så part mäl på day så då han näck rächa te, män si du va så lrea om atla så då han hända blämma day i då på du vria day hit så ha du näck som då på sähra ya, i som vill ga befalla day i guss nam att du ligga still i din grav i int spriva hää i gasta, utan blia då du ska va, i då mä du spälv ha reda på nå du ha vatt bygh. stöt, ayö mä day, i bren in te may me, Abraham va ha som hvitt*

MINORE TILFÖRLITLIGT

ACC. N:R. 3186

P. G. Pettersson 19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland

Härad: S. lön

Socken: Karlshunds

Uppteckningsår: 1931

Upptecknat av: samma upptecknare

Adress: Helsing

Berättat av: samma berättare som

Född år 1849 i fäsegäende Karlshunds

19

Uppteckningen rör sig om hur man färför med likhet i histan.
 Här blev det fråga om dän bortgångnes förlingar me-
 dan han levde och vad han eller hon skulle hava
 med sig på dänna långa och sista färden med klä-
 dar, pängar, och brännvin, ty det var så att om det
 fanns något kvar utav de påsedlar som man an-
 vände på sin bröllopsdag di skulle uti första hand
 placeras jämte liket i histan, samt den samma
 pängar dän avlidne hade begärt med sig medan
 han levde, dät senare var endas sidan som var
 rimare och hade dät gott ställt här i världen, män
 för en fattig människa dät var vanligt att en sidan
 man fick nöja sig med ett hallopp brännvin uti likhistan

dät var alltid dät vanliga att man skulle hava
ett halftop bränvin med uti histan som också skol-
le läggas under huvudhuden, så framt dät var en
sådan människa som hade älskatt spritdryckar son-
der sin livstid, uti dätta fallett hade dät icke nå-
någon betydelse om den avlidne hade varit fat-
tig eller rik under sin livstid, dätta var en god
saga som var allmän och bestämd hos våra förfäder, och
dät var hällar icke värt att uppfälla dät på den
tiden för att dät var så tillgängligt såväl uti moy-
ga som palats, ja såväl hos den fattige som den
rike, då nu likett var blott och dän behärigheter
var placerade på respektiva platser uti li-
histan försig man dän döde med de skyddstik-
lar som gånghet var, nämligen brist hars-
bild och två saxar i hars och en sadelmål, som
sick ligger på likett såsom skydd till begravningsdagen. —

Emil
Schön
Påskaland
1931

P. G. Pettersson
Ber. Brukt. Canson
Fick 1878

27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Likvattmet.

3186

21

ANDRE TILFÖRLITLIGT

Likvattmet Lages uti färvar
Dän sam hade varit dän bostängens värdare,
och skrätt om dän syke på sin bänk fortsatte här
med till man fick dän döda kroppen uti mistan
och därför tillhäm dät värdaren att tvätta liket
var dät en kvinna som var sjuk, så var dät en
kvinlig värdarinna, var dät en man, så var dät
en manlig värdare, och dät vilken dät var, så
var dät av största vikt att nog taga vara på
dät vatten man sista gången tvättat liket från
jämnan till fotledet uti, man tog ett eller två
lebrus och tappade dät vattmet uti och färvarade
dät för att bota vissa sjukdommar med, dät var
tillgängligt så väl för utomstående som för för-
medels egna medlemmar, man botade spivvan,
frökan, Utenfeber, och blaskan, man skulle tvätta
dän pänson, ävar hela kroppen samt giva dän syke

några droppar in av samma vatten dätta skalle uppre-
pas tre gånger, morgon, middag, och kväll, var dät skir
van. Behandlingen anbeträffade, använde man endast
likvattnett, män vordet frågn om fröson tillham
dät en mindre dos av hyrhyford som man gned huden
med före badett, var dät frågn om lutenkeker, "gasta-
bram" tillham dät något vittlön uti de två förra
emnera, blachon behandlades på samma sätt som
gastabramman och var av samma art män hade
man då rikhatt mot grausann, som yorde att man
blev gul- och blåbrödig övar hela kroppen samt
blev om uti hela narsystemett och styv uti lederna,
efter gastabramning blev man alldeles dödsgrub
och brähtes till gäna gallan kom upp och part
ett gnaska värt fall för dän som rikade ut för
dätta ohäggeliga spöke, och måste behandlas tre gånger
dagligen under en tid av tre dygn.

likvattneft tages vara på ännu i dag av en del gamla
 som hyssar till därtill, och användes vid många andra
 tillfällen såsom t. ex. då de skall gå till nattvaden för
 att tvätta sina fötter uti, efter gammal sed för att bli
 all ren och på bästa sätt avlägsna de allra nedrigaste
 syndar, dätta är en sed som har följt på kvinnorna
 från kvinnornas tid och mansäldrar tillbaka i fjär-
 ran, och är med de mycket gamla ännu uti våra
 upplysnings tider. En manlig värdare skulle även
 klippa och raka där döde, rakkniv och sax tillhörde
 denna värdare efter avslutat arbete, här och rakav-
 fall skulle brännas upp i spisen, för utom en här-
 tust som belepades av utav fanlaggen och övarelemna-
 des till den lades efterlevande, maka som tog dän-
 ne uti färran intill sin dödsdag då där skulle
 läggas uti den makens likhissla vid hennes dö-
 kvinnan lade också en hertast av sitt hår uti

mannens likhista, såsom ett yänhänningsticken på
uppsättdelsdagen då man åter skulle förenas.
Dän skorta dän döde hade på sig vid sin död tillfäll
den dödes värde, sammaledes och bakanen den kort
gångne lag uti vid döden, han skulle och ha hans
tabakspång och rökpipa, sammalunda var dät med
en närvarinna vid en kvinns död, hennes tillhö
righeter svar sårer och bakanen som dän avlidna
hade på sig och lagut i då han dog, samt en silkeduk
till ett menne om någon sådan fans utävar dän sil
keduk som dän avlidna hade på sig då han stod
brud, som alltid förvarades, till att klädas uti
då han skulle gå sin sista färd till mötes, för
att vila till dän systerst dagen då han åter skulle
möta sin man och förena sig med honom, så
dan var våra färfäders tro, och finnes något stänke
hvar ännu av denna tro, bland de allra äldsta som nu lever!

3186

25

MINORE TILLFÖRLITLIGT

Om de människors
sörl.

vid en dödbädd fih icke rim som häkt vara
närvarande. endast en sådan man eller kvinna som
hade god örfarenhet om döden och dess följdar, samt
en skidan som var närvarande och gott humör i så
fall att något särskilt ansevärdhet skulle visa
sig vid dödbädden, vilket ofta hände då någon
uppenbart barbarisk person lemnade denna världen.
Vi skall här beläsa ett par exempel uti horta or-
dalag, uti hinga var en bonde som levde uti stu-
tet på aftonhandrörelset han var en stor barbar
och hade även svurit bort sig, han lag på sin döds-
bädd endast under tre dygn som han plägrades för-
trivlat under denna tid, till honom kom satan
uti egen hög person mellan kl 12 och 1-tre nätter
på nadt samt plägrade den döende som gjorde
motstånd till hans krafter var fallbarligt ut-
tända, och ropade lät mig leva, tag mig icke ännu, —

SÄNDRE TILLFÖRLITLIGT

vårdaren föll uti vanmacht och förmäddde icke läsa
bibellens ord, som icke håller för något emot satsen
ty han är en gudsförachtare, här vill vi stanna vid
var som där hände den tredje natten på samma
klockslag och steg in yverbem lyfta lärrar såsom
en natt, härre och gick fram till där syke och
sade med barsk stämma, nu är du färdig tiden
är förliden och nu skall du följa med mig till ett annat
natt rike, då värfade plögarna för allvara och in-
om en tima var han död, vid dödsminuten för-
vandlade sig den fine hären till en farsvächande
stor hand med en eldsvart uti halsen, och där
blev ett frösande och brakande uti sängen och
rammett där den syke låg, och vårdaren var
bedöfvad av förhållelse, då han åter vaknade
till medvetande, och såg till sin syke patient
var han död och kall, med stora strömmar i ansiktet. —

en liknande händelse inträffade uti en by gräntorp hel-
len s.m. dätta var en bandgumma som låg på dödbädd-
den, och skulle nu sluta sina dagar här i världen, hon
var en av de mäst farligaste trollpachor som fanns
på orten, varje gån han önskhade utföra något lid
mot sina grannar till att skada dem med, gjorde
hon stora förberedelser uti trollkonstens lämp, och
var ute där natten mellan hel- 12. och 13. för att tala
med satan som han hade slämt mäte med, här uttalade
hon sin önskan om den hopp hon ville väck ställa mot
sina mädmaniskar, och genom eviga löften med sin an-
de i pant fick han macht till att under trollkonstens
bevekse utföra de mäst skadeförande trollkonstar med
särval mäniskar som djur och andra föremål som till
hörde hannes grannar uti där tracht där han var bo-
satt, hon myölmstal deras bror, så att de myölmade blod
dä äganen fram för att myölmha, hon myölmade på en pyratent pall,

uti sitt hem till han fick sin brötta övarfall med sin myälm,
från de andres kvar. Han rippade vatten uti sitt eget hem
och fick smär därav, då de andre bondhustrarna hämnade
sin myälm och kunde icke frambringa något smär, men
lemnade efter sig en gränachtig vattenblänning i hämnar.
Han gjorde ost av vatten och hasläge, och de andre bondgum-
marna fick endast vaslen kvar uti sina hitthär då de
skulle ryta, ja han kunde göra allt vad han ville på
trollmansterns väg, trollmaga eller satans magga" var en
skräck för hela befolkningen uti hela grannskapet, och
ingen torde göra honom något ont tillbehå såsom lön
för allt ont han tillfogade sina grannar. Män alla
önskade endast att tiden skulle komma och att satan
snart skulle hämta vad han höst hade, så att man
kunde bli fri från farliga trollmaga, så blev han sjuk
och nu visste han att hans tid var slut, och man ordnade
med en vårdarinna som med mycken tröstar infan sig. —

3186

29

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

män denna värdarinna blev icke gammal vid trollma-
gas dödsbädd. ty redan tredje dygnet infan sig händes
hvar satan som han så troget tyänat under sin livstid.
värdarinnan måste avläsa sig från rammeth och lemna
trollmaga åt sitt öde, ty satan hade gjort sitt inträde
uti rummet för att upphämta vad han hade hämt
och hade rättighet öfver. han stannade och såg kvar och tog
sin plats framför sängen där låg rikha bondälskan
trollmaga uti grubbellen låg framför ett slagbord mitt
imot sängen. där nu satan hade tagett sin plats för att
förlida dödsminuten. han visade sig här såsom en stor
hand med yvig svans och horn i pannan samt med
ett brinnande gap och eldliknande ögon. trollmaga
skriade på gälp. män ingen vågade sig in i rammeth
där han låg. man måste lemna händet åt sitt öde. på
följande dagen hörde man ett skri som genomskär
hela huset och dörrarna färo upp. nu var tiden inne för trollmaga. -

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

ingen vågade sig in uti hannes rum den hvällen för än
 Löbrande dag då man hade tillhållatt ortens snickare för
 tillvärkning av likhustor, han var en modig man och ha-
 de själv varit med vid många dödsfall där satan på
 ett eller annat sätt visat sig framför sin döendes
 sänglägar, män här på denna platsen blev han häpen
 då han gjorde sitt intåg uti trollmajas dödsrum ty
 då man granskade sängen där han hade legat, fant
 man endast tomma bädden med sönderrivna lakan
 och lenntyg, det var en häpnadsväckande syn man
 fick se, nu förstod man att satan hade tagit sitt
 offer med kropp själ och anda och begivett sig bort
 med som hände vid det våldsamma skriket från troll-
 maya då dödsorna far upp, man lade uti kistan en
 tröst och begravde i stället för den döda kroppen
 därför att det icke skulle komma hamma till prästens
 och församlingens mänedom om hannes ohoggliga bortgång.

Landskap: *Halmar Län*Upptecknat av: *P. B. Pettersson*Härad: *Sämsö*Adress: *Halmar Län*Socken: *Karlunda*Berättat av: *Rant Larsson*Uppteckningsår: *1931*Född år *1849* i *Karlunda*LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3186

31

Uppteckningen rör *sig om dödsfall och dödsplats*Dödsplats.

Var berättare talar här om olika dödsställen vid olika tillfällen och vid olika dödsanmär. Under våra förfäders tid, vid vanliga sjukdomar skulle alltid den sjuke ha sin enskilda bädd uti ett söderliggande rum vid östra källan uti stugan där sängen skulle vara inhägnad med något stort skydd av tyg häst ett lakan, så att den sjuke icke måtte bli störd av de övriga församlingens medlemmar, eller någon främmande som kom på tillfälligt besök, en främmande fick icke tala med den sjuke utan särskilt tillstånd av den sängliggande som först måste underättas om sin län besökande var, samt vad län besökande hade för uppdrag att meddela,

MINRE TILFÖRLITLIGT

Se sid. 31 B.

18. Varför skulle den sjuke ligga i det östra hörnet av ett

söderliggande rum?

Men den tro på att ett söderliggande
 hade den fördelen mäd sig att den sjukas plågor skulle
 hålla sig uti mildare temperatur efter det milda luft-
 strömmet, och att ligga uti östra hörnet hade där bety-
 delsen att om döden skulle inträffa skulle anden som
 var och är odödlig gå en klar och skinnande dag
 till mötes, det var våra förfäders tro och bestämda
 föresats att en sjuk människa icke på några villkor
 fick ligga uti ett rum som var beläget uti nordlig
 riktning ty det bidade döden, och icke hällas uti
 vällig rikning under sin sjukdomstid, för så
 det förordades, ett evigt minne för den odödlige
 anden som har sin viltsort uti människans hjärta
 och som avläsna sig från den yordiska hyddan, "höggen"
 i dödsmenuten, ja det fins gamla människor som tor på det
 ännu i dag, uti ett söderliggande rum vilar man och sover bäst!

31 B.

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

för en varlig sjuk människa uti normalt tillstånd, tog
man icke emot några andra besökande än dän som ville
tala med dän sjuk om kristendommen och dät tillhämman-
de livet efter dätta, d. v. s. om dät var en sådan försan som
ägnade någon tro på ett annat liv den andra sidan graven,
så länge den sjukas tillstånd icke ingav några förhåp-
ningar för någon dödlig utgång fick dän sjuk stanna kvar på
sitt första sjuklager, men så fort dät visade eller lät
höra sig något varsel yver om döda eller levande ting
var man genast i färd med att flytta den sjuk till
en annan plats i stagan så framt man hade tillgång
där till, uti ett rum mot västar där man placerade
sängen uti öster och västlig riktning som sed var
för begravningscerimonien skedd från dän dag anti-
tade man en värdare eller värdarinna till att taga
hand om dän sjuk efter som husets medlemmar icke
kunde se på de lidande patienten var behäftad med.

3186

32

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

UNDRE TILLFÖRINTLIGT

varrel företedde sig på olika sätt och genom olika va-
neter som vi tidigare omnämnt, genom ögglar och hand,
en hatt framförde ett otvivelaktigt varrel med att
springa fram och äta mellan dän syne och läsen
jämmande samt se på de övriga medlemmarna uti
förmelyer. dätta var ett varrel som man fäste stort
uppmärksamhet vid. även dän syne fäste stor uppmär-
samhet och trodde sitt skut vara förestående, män
dä hatten gick upp på stugstället och satte sig på
brannen av skorstenspipan och gav i från sig några
länga liknande jämmarrop då vant man på dät bla-
ra med att dän syne tillstånd var av allvarlig art
och att löden nålades inom kort, ty hatten hade
ropat ut dän syne med sina sargliga blagotonar
dä var dät genast till att vidtaga de åtgärder som
gänsbart var. med att halla prästen för giva honom "hänne"
salighetsmedler och försäkra dän löende om evig salighet och frid. -

även utomhus hade man iacktaga varsel som bekväda
de den ryknes bortgång, såsom skrapande på väggen och
andra föremål, man sade då att de redan hade bär-
yatt att hövla på limbistan. även om toppen galde
efter mörkrets inbrott dät tydde man på ett mörkt
ticken att dät inom kort skulle gå lika från jär-
den, om hästarna uti i stallen uppförde sig obaliga
efter mörkret med att frasta och stampa, dätta
var ett uppmärksammat ticken på dät att de snart
skulle ut på en begravningspromär, dock berodde
dätta varsel på att dät torde hända inom den
förmelyen, dät hade vara friga om och innefatta
hela dät närbelägna samhället eller någon in-
om deras släkt som var ägnare till hästarna, man
säkant var att dätta varsel badade begravning
inom samhället inom mörkaste tiden, även hörde man
vagnar rulla dätta varsel hade samma betydelse som hästarna,-

Socii dödsboup.

3186

35

Gen långvarig och svår dödskamp
 Våra förfäder förhört att dät var sk. givighetsmar
 dätta inträffade med, de hade fäst sin tanke på
 som stadigt vid pängar och sin vithed, så att de
 hände icke döden pålar, ty de spände alla sina nar
 var för att hålla livsgnistan kvar uti kroppen, och
 grep efter pänningehang och andra värdesaker efter
 att anden hade släkt lām, ja de följtändigt bröt
 sade döden, och giv ifrån sig de mäst farsfalla
 män dock utgålliga rop och stånande endast efter
 dätta förgångliga guldett, och farmligen grep uti
 tomma lätter, till synes för att häva till sig
 förmögenhet för att få med sig på sin dödsfärd
 en sådan mänska som lemnade dätta yordiska, mä
 ste dāns anhäriga lägga mykett utav vad han
 älskade uti hans liknista män honom och vidtaga
 de ätjårdar som vundligt var beand våra förfäder.

nämligen att skära av hasenarna, och att dät
 var många som själva påbegräde dät medan däm
 leude, för att däm skulle ligga still uti sina gravar
 och icke kunna gå någonstans, lätta gjorde man med
 sådana påsar som man tviblade på och var räd-
 da för att de skulle återkomma och födra mer av
 förmågenheten, man även bläddde en sådan påsar
 annorlunda än andra liksom man hade liksmartan
 så stor att dän räckte till att spina fast vid sidor-
 na, samt ämnade så länge att man kunde bryta
 igen däm nere öfver fingarspittarna, och likslaka-
 nett måste även spinas fast uti sidorna på liksmar-
 tan samt bindas samman med starkt snöre
 under fötterna, ty man hyste dän tron att en
 sådan girigheten och värderligt pennad mänska
 skulle icke på någon rörlig graven utan att dän
 skulle komma och ingespächtera sina efterlemnade förmågenheter

Ett exempel på en sådan rik kvinnas begravning
 dät var en myckelt rik och förnäm efterlevande änka
 efter en riddarman som hade ett stort gods uti södra
 småland och hade många underlydande tjänare, hon
 var rent av barbarisk mat däm och handterade
 däm såsom dyur, hon blev sjuk och skulle nu gå dö-
 den till mötes, vilkett var en hård kamp för henne
 att genomstrida, och vad som hände vid dödskam-
 pen man icke här beskrivas, män kätuset öppnades
 för henne framför hennes dödsbädd och de hemskaste
 nödror hördes från hennes strupe att hon nu stöp
 i fördämmelsen, och alla hennes tjänare rörde med
 samma från platsen, ty hela gårdsplanen var full
 med döda andor samt en brinnande livvagn,
 nu ville icke vår sagesman tala om döden mera,
 män stälde sitt tal om begravningen som var
 myckelt storlagen och för efter den tidens sed för de rika,

Begravning.

män efter som dät var myckelt stant och fint. Palm
med vid dänna begravning ville man icke yenera
dän döda med att viataga de sedvanliga ityårdarna
med den döda kroppen och se hällar lägga några pän-
gar eller andra dyrgripar uti likhirlan som vanligt
var med en sådan rik och pännäm mänskas
bartgång, dock fick han sin bröllopsdräkt på
sig med de dyrgripar som tillhörde dänna bekläd-
nad vilkett gästarna tyckte var fin och bra samt
tillräckligt nog att lägga ned uti graven ty dät
var myckelt med både silver och guld, män dätta
visade sig icke vara nog, ty då liktagett hade lem-
natt kyrkogården och var hamna till hänner hem
som arliden och begravnen vart, var även han med
hemma på sin gamla gård, då gästarna hade satt
sig till bords förpädarnas sed vart på dän tiden
väm fick däm se, om inte dän stora gudstjänstman

stå utanför fästrätt och betrakta gästerna, alla
 såg henne och alla hände henne igen och vant hän-
 na, ty man hade och så underlåtet att ställa hennes
 plats i ordning vid det stora fästliga matbordet
 vilket man genast tog itu med, alla fattade mod
 till sig, öppnade dörrarna och bad henne stiga in
 vilket troligen efterhans ty dörrarna stängdes
 av sig själva och hon visade sig icke utanför fäst-
 rett mer och icke såg man henne på sin plats vid
 bordet, men man var sämre på att hon var med
 ty man hände genast förträtta med sina fästlig-
 heter, men det var icke härmed slut med besöken *gengångare.*
 varje natt mellan kl. 12 och ett besökte hon sin
 stora väning där hon hade sina pengar och andra
 dyrbara föremål av silver och guld förvarade
 uti en lådalida som hon varje natt ville se
 om och försäkra sig om att de fanns kvar på sin plats.

ingen tordes bebo denna väning eller ligga där
under nättarna. Ty varje natt besökte han sitt rum
såsom där en främmande härn och ville logera där
villhet han och så fick, då kom dötta på tal om dän
sina godsägarinnor, att han icke hade nå uti sin
grav utan att han besökte denna flygel varje
natt och att man trodde att han hade något för-
dolt att syssla med där under denna tid på natten.
Den resande främlingen bad då att få logera där
för att om möjligt uppvakta henne. Dät lychna-
des och så på sin bestämda tid kom han för att
inspektera sina förmögenheter, och den främman-
de mannen fick se vad han hade sina lyrbar-
heter förvarade uti en ländalåda uti ett gam-
malt hörnshäp uti den stora flygellen. Denna
ländalåda riste icke någon om ty man hade icke se dän
dän var placerad på baksidan av dät gamla hörnshäpet,

då dröjde nu iske länge för än man gjorde slut på
denna trafikken, man vågade ^{ihop} att ta i två mäd att plöja
fram där avlidnas värdefulla kvarlätenheter för än
man kallat prästen, som oförtrövat plöjde fram
mynt av sittvar och guld samt många andra
värdefulla föremål. Pengarna delade han ut till
de fattiga och nödlidare på hänses gods, de övriga
föremålen tog prästen under förvar bland kyrkans
dyrbarheter, var äfter han tackade där avlidna
för sin sparsamhet, och upplyste om att detta tillfallit
de fattiga och behövande, och det övriga för den krist-
na kyrkans befrämjande, därefter läste han sina
särskilda bönar, och gyste frid övar där bortgångna
samt stödfäste henne till gravens ro till den yppersta
dagen, från den dagen fram han aldrig och besökte
hin flygell mera, prästens bönar hade gjort stor
värkan, och behållt där döda uti sitt vilanum. -

MINRE TILL FÖRLITLIGT